

Η ΕΞΟΔΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ: 200 ΧΡΟΝΙΑ ΦΩΣ

κ. Εμμανουήλ Καραγεωργούδης,
Κοσμήτωρ Θεολογικής Σχολής Ε.Κ.Π.Α.

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Αιτωλίας και Ακαρνανίας, κύριε Δαμασκηνέ,

Επιτρέψτε μου να ξεκινήσω καταθέτοντας την βαθύτατη ευγνωμοσύνη μου για την εξαιρετική, τιμή που επιφυλάξατε στο πρόσωπό μου: να με ορίσετε ως κεντρικό ομιλητή σε αυτήν την εμβληματική πρώτη εκδήλωση, η οποία σηματοδοτεί την έναρξη των εορτασμών για την ιερή επέτειο της συμπλήρωσης των διακοσίων ετών από την Έξοδο του Μεσολογγίου. Η δική σας εμπνευσμένη πρωτοβουλία να ανοίξετε την αυλαία των μεγάλων αυτών εορτασμών μέσω της Ιεράς Μητροπόλεως, υπερβαίνει κατά πολύ τα όρια μιας τυπικής επετειακής εκδήλωσης και μετατρέπεται σε μια πράξη ιστορικής ευθύνης και εθνικής αυτογνωσίας. Στο πρόσωπό σας, Σεβασμιώτατε, βλέπουμε τον Ποιμέναρχη εκείνον που δεν περιορίζεται στην απλή διαφύλαξη των παραδόσεων, αλλά αναζωπυρώνει με τόλμη τις συνειδήσεις μας, υπενθυμίζοντάς μας, με κάθε ευκαιρία, πως η Εκκλησία παραμένει ο ακοίμητος φρουρός του Γένους και ο πνευματικός φάρος στις θύελλες των καιρών. Η πρόσκλησή σας σ' ετούτη την πνευματική σύναξη, εδώ στην καρδιά της Αιτωλοακαρνανίας, είναι πράξη υψηλής ποιμαντικής ευθύνης και σας ευχαριστούμε από καρδιάς που μας καλείτε να γίνουμε κοινωνοί ενός δράματος που αρνείται να σβήσει στη λήθη και παραμένει αιώνια επίκαιρο.

Ας μου επιτραπεί να μιλήσω σήμερα σε μια γλώσσα που αρνείται πεισματικά να υποταχθεί στην ψυχρή, άνυδρη και συχνά ισοπεδωτική λογική των αριθμών, των στατιστικών και των τυπικών επετειακών απολογισμών που αποστεώνουν την ουσία των γεγονότων. Καθώς στεκόμαστε με ιερό δέος και συγκίνηση σε τούτο το μετερίζι της οικουμένης, εκεί που η Ιστορία εκρήγνυται για να μεταμορφωθεί σε αιώνιο, παγκόσμιο Μύθο, αισθάνομαι πως εισερχόμαστε στην τροχιά ενός πνευματικού αστερισμού που ορίζει την ταυτότητά μας πέρα και πάνω από τη φθορά του χρόνου. Δεν βρισκόμαστε εδώ για να περιγράψουμε απλώς το παρελθόν ως κάτι μακρινό, αλλά για να αφουγκραστούμε τον παλμό μιας αλήθειας που συνεχίζει να δονεί το παρόν μας, απαιτώντας από εμάς να αναμετρηθούμε με το ανάστημα μιας θυσίας που ξεπερνά τα ανθρώπινα μέτρα και τις συμβατικές ερμηνείες.

Όπως η ελληνική γλώσσα ταξιδεύει αδάμαστη, αλώβητη και πλούσια μέσα στους αιώνες, μεταφέροντας το ίδιο αθάνατο ήθος από το ομηρικό έπος και τη δόξα της κλασικής Αθήνας ως τις σύγχρονες μέρες μας, έτσι και τούτος ο τόπος, το Μεσολόγγι, υφίσταται ως μια πύρινη και αδιαπέραστη μονάδα νοήματος. Είναι μια «πέτρα» που, αν και μοιάζει μικρή και ασήμαντη στον γεωγραφικό χάρτη της οικουμένης, διαθέτει το κολοσσιαίο ειδικό βάρος να αντισταθμίζει και να συντρίβει ολόκληρες αυτοκρατορίες βίας, αυταρχισμού και σκοταδισμού. Αυτό το «αλωνάκι» του Διονυσίου Σολωμού δεν είναι απλώς ένας τόπος μαρτυρίου, αλλά το κέντρο ενός ηθικού σύμπαντος, όπου η έννοια του Ανθρώπου επαναπροσδιορίστηκε μέσα από την απόλυτη άρνηση

του συμβιβασμού και την πλήρη αποδοχή του μαρτυρίου χάριν της ελευθερίας.

Η σημερινή επέτειος των διακοσίων ετών δεν έρχεται να μας θυμίσει κάτι που πέρασε, αρχειοθετήθηκε και χάθηκε στη σκόνη του χρόνου, μια ανάμνηση μουσειακή και ακίνδυνη. Είναι μια κραυγή αφύπνισης που έρχεται να μας υποδείξει επίμονα εκείνη τη μυστηριώδη χημεία, όπου το φως της φυσικής πραγματικότητας και η φλόγα της ηθικής συνείδησης γίνονται, για μια στιγμή ένα και το αυτό. Η Έξοδος δεν είναι μια σελίδα στο βιβλίο της ιστορίας, αλλά μια ζωντανή πληγή και ταυτόχρονα μια ανοιχτή πύλη, που μας καλεί να ανακαλύψουμε ξανά την ιερότητα της ύπαρξής μας σε έναν κόσμο υλιστικό, που μοιάζει να έχει χάσει τον πνευματικό του προσανατολισμό και τις αξίες του.

Αναλογιστείτε την παραδοξότητα εκείνης της στιγμής. Στην αρχαία βιβλική αφήγηση, ο περιούσιος λαός στέκεται μπροστά στην Ερυθρά Θάλασσα και το θαύμα κατέρχεται άνωθεν, ως θεϊκή χειρονομία, που σχίζει τα ύδατα για να περάσει ο άνθρωπος «αβρόχοις ποσί», σωζόμενος από την καταδίωξη των Φαραώ.

Εδώ, όμως, στην ελληνική εκδοχή της Εξόδου, στην ιερή γη του Μεσολογγίου, η σειρά αντιστρέφεται με τρόπο συγκλονιστικό. Το θαύμα συντελέστηκε ανάστροφα. Καμία θάλασσα δεν άνοιξε για να διευκολύνει τους κατατρεγμένους, κανένας άγγελος δεν εμφανίστηκε εξ ουρανού για να αφοπλίσει τις ορδές του Ιμπραήμ.

Το θαύμα εδώ ήταν αποκλειστικά εσωτερικό. Οι πολιορκημένοι, σκελετωμένοι από την πείνα και την πολύμηνη κακουχία, μεταμόρφωσαν την ίδια τους την απελπισία σε μια φωτεινή Οδό Σωτηρίας. Έγιναν οι ίδιοι οι «Μουσεΐς» του εαυτού τους, χαράζοντας με το σπαθί και την ψυχή τους έναν δρόμο μέσα από το πυρ και το σίδηρο.

Αν η βιβλική Έξοδος είναι η τρανή απόδειξη της δύναμης του Θεού επί της κτίσης, η Έξοδος του Μεσολογγίου αποτελεί την ύψιστη απόδειξη της θεϊκής σπίθας που ενυπάρχει αθόρυβα στον άνθρωπο και τον ωθεί στο ακατόρθωτο. Είναι η στιγμή που το θνητό άγγιξε την ποιότητα του Ακτίστου.

Το Μεσολόγγι είναι το πεδίο όπου συγκρούστηκαν κατά μέτωπο δύο κοσμοθεωρίες. Από τη μια πλευρά, η ωμή βία της ύλης, η αριθμητική υπεροχή, η λογική της υποταγής που υπαγορεύει ο φόβος του θανάτου και της εκμηδένισης. Από την άλλη πλευρά, ορθώνεται η απόλυτη ελευθερία της συνείδησης, η οποία αρνείται κατηγορηματικά να εξαγοράσει τη βιολογική επιβίωση με το νόμισμα της ηθικής έκπτωσης. Οι Ελεύθεροι Πολιορκημένοι απέδειξαν πως η ελευθερία είναι εσωτερική οχυρωματική γραμμή, που κανένας εξωτερικός εχθρός δεν μπορεί ποτέ να παραβιάσει. Ακόμη κι όταν το σώμα αιχμαλωτίζεται, βασανίζεται ή φονεύεται, η βούληση παραμένει κυρίαρχη, αλώβητη και τρομακτικά ελεύθερη, θυμίζοντας πως ο άνθρωπος είναι πλασμένος για τα υψηλά και τα ουράνια.

Η «Ιερή Πόλη», λοιπόν, αποκτά την ιερότητά της ακριβώς από αυτήν την κολοσσιαία ανθρωπολογική μεταμόρφωση, από αυτή την υπέρβαση της ανάγκης. Εδώ, ο άνθρωπος νίκησε τη φύση και τους νόμους της. Η πείνα, αντί να τον μετατρέψει σε υποχείριο του εχθρού, τον εξάυλωσε. Η αναμονή του

τέλους, αντί να φέρει τον πανικό και την κατάρρευση, έφερε μια παράδοξη, μια σχεδόν λειτουργική γαλήνη.

Υπάρχει κάτι βαθύτατα μυστηριακό, κάτι σχεδόν μεταφυσικό σ' αυτήν την απόφαση της Εξόδου, κάτι που ξεφεύγει από τις αναλύσεις των ιστορικών και των κοινωνιολόγων. Έχει την ίδια ακριβώς ποιότητα με τη μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας μας, όπου ο θάνατος παύει να είναι το τέλος και γίνεται η αρχή της αληθινής ζωής. Οι Μεσολογγίτες κοινώνησαν τον θάνατο ως μυστήριο ζωής για να κερδίσουν την αθανασία. Η πορεία τους προς τα γιοφύρια και τους φράχτες δεν ήταν μια πράξη απόγνωσης ή μια φυγή από τον εχθρό· ήταν μια μεγαλειώδης, αιματηρή λιτανεία προς την αιωνιότητα.

Ζούμε σε χρόνους που η ασφάλεια και η άνεση έγιναν συνήθεια και μας κοιμίζουν με ήσυχα επιχειρήματα. Γι' αυτό, ίσως, δυσκολευόμαστε σήμερα να κατανοήσουμε το μέγεθος εκείνου του εγχειρήματος. Το Μεσολόγγι μάς αναγκάζει να ξαναζυγίσουμε τα πάντα. Ανακαλύπτουμε με δέος πως κάποια πράγματα έχουν βάρος μεγαλύτερο από το σώμα που τα κουβαλά. Η θεολογία της Εξόδου ζει μέσα στο βήμα, μέσα στη φλόγα, μέσα στην επιλογή. Όταν ο άνθρωπος φτάνει στο σημείο να διαλέξει ανάμεσα στο σκοτάδι της ασφάλειας και στο φως που πληγώνει, τότε μόνο γνωρίζει τί σημαίνει αληθινή αποκάλυψη.

Αυτή η εσωτερική διεργασία μας οδηγεί αβίαστα στην καρδιά του ιστορικού προβλήματος, ή μάλλον του μεγάλου φιλοσοφικού αινίγματος που ονομάζουμε Πολιορκία. Αν παρατηρήσουμε προσεκτικά τη συνθήκη του εγκλεισμού στο Μεσολόγγι, θα διαπιστώσουμε ότι εκείνη τη χρονιά δοκιμάστηκαν τα έσχατα όρια της ανθρώπινης συνθήκης με τρόπο που ελάχιστες φορές έχει καταγραφεί στα παγκόσμια χρονικά. Ο εγκλεισμός συνήθως παράγει δουλοπρέπεια. Όταν ο ορίζοντας του ανθρώπου περιορίζεται από τείχη και η επιβίωσή του εξαρτάται από τον εχθρό, η ψυχή συρρικνώνεται για να διασώσει το ελάχιστο κέλυφος της ύπαρξης. Στην περίπτωση του Μεσολογγίου όμως, συνέβη το ιστορικό παράδοξο: η φυσική στενότητα λειτούργησε ως καταλύτης για την πρωτοφανή διεύρυνση της συνείδησης και την ανάδειξη ενός ηρωισμού που δεν γνώριζε σύνορα, μετατρέποντας την πόλη σε μια μικρογραφία του ουρανού.

Ας τολμήσουμε ν' αντικρίσουμε την πραγματικότητα γυμνή από τους ηρωικούς μύθους, που συχνά την εξωραΐζουν και την κάνουν πιο υποφερτή στην ανάγνωση. Οι άνθρωποι αυτοί βίωναν την απόλυτη μοναξιά. Η Ευρώπη παρακολουθούσε αμέτοχη, η υπόλοιπη Ελλάδα αδυνατούσε να συνδράμει λόγω των εμφυλίων σπαραγμών και της ένδειας. Μέσα σε αυτό το καθεστώς της απόλυτης μόνωσης, αναπτύχθηκε μία ιδιαίτερη διαλεκτική σχέση ανάμεσα στην Αναγκαιότητα και την Ελευθερία. Η ιστορική λογική, η ψυχρή φωνή του ρεαλισμού που συχνά κυβερνά τις τύχες των εθνών, υπαγόρευε μία και μόνο λύση: την παράδοση. Τα μαθηματικά του πολέμου ήταν αμείλικτα, οι αριθμοί των στρατιωτών, των κανονιών και των προμηθειών έδειχναν το τέλος. Κάθε ορθολογιστής παρατηρητής της εποχής θα στοιχημάτιζε υπέρ της παράδοσης ως της μόνης σώφρονος επιλογής. Εδώ ακριβώς εντοπίζεται η ρήξη με τον ιστορικό ντετερμινισμό, η στιγμή που ο Έλληνας σπάει τα δεσμά της αναγκαιότητας και γράφει τη δική του μοίρα.

Οι Μεσολογγίτες απέρριψαν την τυραννία των γεγονότων. Αρνήθηκαν πεισματικά να αποδεχθούν ότι οι περιστάσεις καθορίζουν τη μοίρα. Η στάση τους συνιστά μια παγκόσμια επαναστατική διακήρυξη, πως ο άνθρωπος διατηρεί το προνόμιο να επιλέγει τον τρόπο του τέλους του, ακυρώνοντας έτσι στην πράξη την εξουσία του κατακτητή πάνω του. Ο Ιμπραήμ μπορούσε να κυριεύσει τα σώματα, τις πέτρες, τα κανόνια και τα τείχη, ωστόσο στάθηκε ανήμπορος ν' αγγίξει τον πυρήνα της βούλησής τους. Η Ελευθερία γι' αυτούς έπαψε να είναι ένα απλό πολιτικό αίτημα και μετατράπηκε σε υπαρξιακή συνθήκη. Κατανόησαν πως η ζωή, απογυμνωμένη από την αξιοπρέπεια της αυτοδιάθεσης, δεν είναι ζωή, αλλά μια βιολογική λειτουργία ανάξια του ανθρώπινου προσώπου.

Στο τραγικό δίλημμα ανάμεσα στην ηθική της επιβίωσης και την ηθική της τιμής, η κοινότητα του Μεσολογγίου απάντησε με την πράξη που αγγίζει τα όρια του παραλογισμού για τον υλιστή, μα αποτελεί την ύψιστη μορφή λογικής για τον πιστό της ελευθερίας. Επέλεξαν να εξέλθουν γνωρίζοντας πως η Έξοδος ισοδυναμεί με βέβαιη σφαγή, κρίνοντας πως η παραμονή υπό καθεστώς δουλείας συνιστά έναν θάνατο πολύ πιο φρικτό, τον οριστικό θάνατο της ψυχής. Προτίμησαν να πεθάνουν όρθιοι παρά να ζήσουν γονατιστοί, δίνοντας ένα μάθημα που αντηχεί ακόμα στις καρδιές των ανθρώπων σε όλη την υφήλιο.

Η Έξοδος, ως ιστορικό γεγονός, διαλύει την ψευδαίσθηση ότι η ιστορία γράφεται ερήμην των υποκειμένων της. Σε αυτό το λύγισμα του χωροχρόνου, ο εγκλεισμός λειτούργησε ως κάμνος, όπου κάηκαν όλα τα περιττά στοιχεία της ύπαρξης. Η πείνα, η ασθένεια, ο φόβος, αντί να διαλύσουν τον κοινωνικό ιστό, τον χαλύβδωσαν. Δημιούργησαν την κοινότητα του πόνου και της αλληλεγγύης, που υπερέβη τις ταξικές και κοινωνικές διαφορές. Μέσα στα τείχη του Μεσολογγίου γεννήθηκε ο νέος τύπος ανθρώπου, ο οποίος δεν ορίζεται από αυτά που κατέχει ή από αυτά που καταναλώνει, αλλά από αυτά που είναι διατεθειμένος να χάσει χάριν μιας ιδέας.

Η διαλεκτική του εγκλεισμού και της ελευθερίας κορυφώνεται τη νύχτα της 10ης Απριλίου. Το άνοιγμα των πυλών ήταν το σπάσιμο του κελύφους. Η ορμή προς τα έξω ήταν η ορμή του πνεύματος, το οποίο αρνείται να χωρέσει στα στενά περιθώρια, που του ορίζει η βία. Αντιλαμβανόμαστε, έτσι, πως η πραγματική πολιορκία δεν αφορούσε τον χώρο, αφορούσε τον χρόνο και το νόημα. Κι οι Εξοδίτες έσπασαν την πολιορκία του νοήματος, χαρίζοντας στην ανθρωπότητα ένα παράδειγμα, που παραμένει ενοχλητικά επίκαιρο. Μας δίδαξαν πως η ελευθερία είναι ένα βάρος που πρέπει να είσαι έτοιμος να σηκώσεις, ακόμη και όταν τα γόνατα λυγίζουν, ακόμη και όταν η λογική ικετεύει για ανάπαυση. Αυτή η «ιερή παραφροσύνη» είναι το μόνο ανάχωμα απέναντι στη βαρβαρότητα της ισχύος.

Η μετάβαση από το ατομικό δίλημμα στη συλλογική απόφαση της Εξόδου φανερώνει τη βαθύτερη υπόγεια φλέβα, που διατρέχει το σώμα της ιστορίας μας, τη φλέβα που αιμοδοτείται αδιάκοπα από τη ζώσα παράδοση της Εκκλησίας. Το γεγονός του Μεσολογγίου αρνείται να εγκλωβιστεί στα στενά χρονικά όρια του 19ου αιώνα ή να ερμηνευθεί αποκλειστικά ως απότοκο του ευρωπαϊκού διαφωτισμού και των επαναστατικών κινημάτων της εποχής. Αν επιχειρήσουμε να αφουγκραστούμε τον παλμό των

Πολιορκημένων, θα διακρίνουμε τον αντίλαλο της μακραίωνης πνευματικής άσκησης, εκείνης που γαλούχησε το γένος με την πεποίθηση, πως η ιστορία αποτελεί το πεδίο συνάντησης του κτιστού με το άκτιστο. Η οργανική συνέχεια του Ελληνισμού, όπως αυτή αποκαλύπτεται μέσα στα χαλάσματα της Ιερής Πόλης, είναι ενότητα χαρισματική, ταυτότητα, που διασώζεται διά της μετοχής στο μυστήριο του Σταυρού.

Οι άνθρωποι αυτοί, προτού γίνουν ήρωες της εθνικής αφήγησης, υπήρξαν μάρτυρες της εκκλησιαστικής πραγματικότητας. Η αντοχή τους δεν πήγαξε από κάποιο αφηρημένο ιδεώδες πατριωτισμού, παρά από τη βιωματική τους σχέση με την πάσχουσα θεότητα. Μέσα στην πείνα και την εξαθλίωση, η Θεία Ευχαριστία παρέμενε το μοναδικό «φάρμακο αθανασίας», η μόνη τροφή, που τους κρατούσε όρθιους, όταν το σώμα είχε προ πολλού καταρρεύσει. Στο πρόσωπο του Επισκόπου Ρωγών Ιωσήφ, που κοινωνούσε τους μελλοθάνατους, βλέπουμε την Εκκλησία να επιτελεί το ύψιστο έργο της. Να μεταμορφώνει την ιστορική τραγωδία σε θεία λειτουργία πάνω στην Αγία Τράπεζα της θυσίας. Αυτή η ευχαριστιακή θεώρηση της ζωής επέτρεψε στους Μεσολογγίτες να υπερβούν τον φόβο του θανάτου, καθώς γι' αυτούς ο θάνατος είχε ήδη πατηθεί.

Παρατηρούμε εδώ μια εκπληκτική σύνθεση του αρχαίου τραγικού πνεύματος με τη χριστιανική ελπίδα. Ο Ελληνισμός, στην ιστορική του διαδρομή, υπήρξε πάντοτε εξοικειωμένος με την οδύνη. Από τις Θερμοπύλες έως την Άλωση της Κωνσταντινούπολης, η ταυτότητά μας σφυρηλατήθηκε μέσα στην κάμνο της δοκιμασίας. Το Μεσολόγγι έρχεται να επιβεβαιώσει αυτή την «τραγική αισιοδοξία», που χαρακτηρίζει την πατερική σκέψη. Η νίκη δεν νοείται ως επικράτηση ισχύος, ως συντριβή του αντιπάλου με κοσμικά μέσα. Η αληθινή νίκη, η νίκη του Χριστού, διέρχεται υποχρεωτικά μέσα από τον Άδη. Οι Εξοδίτες κατήλθαν στον δικό τους Άδη, βίωσαν την απόλυτη εγκατάλειψη, για να αναδυθούν στο φως της παγκόσμιας συνείδησης ως νικητές κατά κράτος. Αυτή η «κένωση», το άδειασμα δηλαδή από κάθε κοσμική βεβαιότητα, αποτελεί την προϋπόθεση για την πλήρωση με τη θεία χάρη.

Η ιστορία, εδώ, αποσύρεται από την ουδετερότητα της καταγραφής και γίνεται μνήμη που αναμετρείται με την ανθρώπινη πράξη. Στο Μεσολόγγι, η θεία ενέργεια φανερώθηκε μέσα από την ανθρώπινη συνεργία. Η πίστη των πολιορκημένων δεν ήταν ψυχολογική παρηγοριά, ούτε καταφύγιο για τους αδύναμους. Ήταν δύναμη ενεργητική, που κινητοποιούσε την ύπαρξη σε πράξεις υπέρλογες. Η οργανική συνέχεια του Γένους διασφαλίζεται ακριβώς επειδή σε κάθε κρίσιμη καμπή της ιστορίας εμφανίζονται πρόσωπα πρόθυμα να ενσαρκώσουν αυτό το ήθος της θυσιαστικής αγάπης.

Δεν πρέπει να λησμονούμε πως η Ορθοδοξία είναι η Εκκλησία της Αναστάσεως, όμως η Ανάσταση προϋποθέτει τον Γολγοθά. Η Δύση συχνά δυσκολεύεται να κατανοήσει αυτή την παράδοση χαρά που ελλοχεύει μέσα στο ελληνικό πένθος. Στο Μεσολόγγι, το πένθος κι η δόξα έγιναν έννοιες ταυτόσημες. Η «αλυσίδα του αίματος», που συνδέει τους αγωνιστές του '21 με τους μάρτυρες των πρώτων χριστιανικών αιώνων είναι αδιάσπαστη. Πρόκειται για την ίδια «κοινωνία των αγίων», την ίδια στρατευμένη Εκκλησία, που πορεύεται μέσα στους αιώνες, φέροντας τα στίγματα του

μαρτυρίου ως σημεία τιμής. Η πίστη αυτή συνέχει τον χρόνο, καθιστώντας το παρελθόν παρόν.

Όταν λοιπόν μιλούμε για οργανική συνέχεια, αναφερόμαστε σε αυτή την πνευματική συγγένεια που μας επιτρέπει σήμερα, δύο αιώνες μετά, να αισθανόμαστε τους Εξοδίτες ως συγχρόνους μας. Είναι «σάρκα από τη σάρκα μας» όχι φυλετικά, αλλά πνευματικά. Η κληρονομιά, που μας άφησαν, είναι η βεβαιότητα πως το έθνος επιβιώνει όσο παραμένει πιστό στην πνευματική του αποστολή, όσο αρνείται να αλλοτριωθεί από τον υλισμό και τον ευδαιμονισμό. Η ιστορία του Ελληνισμού είναι ιστορία θαυμάτων, όπου το θαύμα ορίζεται ως η εισβολή της θείας πρόνοιας στην ανθρώπινη αδυναμία.

Χρειάζεται η ευαισθησία των Πατέρων της Εκκλησίας, που έβλεπαν την ιστορία ως θεανδρικό δράμα, για να κατανοήσουμε πώς μια χούφτα πεινασμένων ανθρώπων κατόρθωσε να ταπεινώσει μια αυτοκρατορία και να αγιάσει έναν τόπο. Η πίστη τους μετέτρεψε το Μεσολόγγι σε ανοιχτή εκκλησία, όπου η λειτουργία συνεχίζεται αέναα, με ιερείς τους πεσόντες κι εκκλησίασμα τις επερχόμενες γενιές. Αυτή είναι η αληθινή συνέχεια, η οποία δεν φοβάται τον χρόνο, διότι εδράζεται στην αιωνιότητα.

Επιστρέφοντας, τώρα, στη συμβατική ροή του χρόνου, αφήνοντας πίσω μας την υπερβατική διάσταση της Εξόδου, βρισκόμαστε αντιμέτωποι με το πλέον αμείλικτο ερώτημα, που γεννά κάθε ιστορική επέτειος αυτού του μεγέθους. Πώς συνομιλεί το ασφαλές, τεχνοκρατικό και πλήρως ευδαιμονικό παρόν του 2026 με την απελπισμένη, ματωμένη και ηρωική πραγματικότητα του 1826; Η απόσταση που μας χωρίζει είναι μία άβυσσος βιωμάτων. Εμείς, οι σύγχρονοι, έχουμε οικοδομήσει έναν πολιτισμό, που αποθεώνει την αποφυγή του πόνου, που αντιμετωπίζει τον θάνατο ως τεχνικό πρόβλημα προς επίλυση ή ως αποτυχία του συστήματος υγείας. Κι όμως, υπήρξαν άνθρωποι, που τον κουβαλούσαν μαζί τους σαν σύντροφο, που τον έκαναν θεμέλιο. Τα μάτια μας, συνηθισμένα στο τεχνητό φως, δυσκολεύονται να τους διακρίνουν.

Το χρέος ημών των επιγόνων καθίσταται, έτσι, εξίσωση εξαιρετικά πολύπλοκη. Κινδυνεύουμε είτε να πέσουμε στην παγίδα της ρηχής προγονολατρίας, όπου τα λόγια είναι μεγάλα αλλά το νόημα ανύπαρκτο, είτε να διολισθήσουμε στον κυνικό αποδομητισμό, που αδυνατεί να αντιληφθεί το μεγαλείο επειδή, ακριβώς, του λείπει η εσωτερική κεραία της αυτοθυσίας. Η αληθινή πρόκληση έγκειται στην κατανόηση της ελευθερίας όχι ως ενός δεδομένου δικαιώματος που μας χαρίστηκε, αλλά ως μιας εύθραυστης κατάστασης, που απαιτεί διαρκή επαγρύπνηση και, κυρίως, την ικανότητα να επιλέγουμε ανάμεσα σε συγκρουόμενες αξίες.

Οι τραγωδίες δεν προκύπτουν μόνο από τη σύγκρουση του καλού με το κακό, αλλά συχνότερα από τη σύγκρουση δύο θετικών αξιών, που δεν μπορούν να συνυπάρξουν την ίδια στιγμή. Οι Μεσολογγίτες μας κληροδότησαν την οδυνηρή γνώση πως υπάρχουν στιγμές, όπου η ειρήνη και η αξιοπρέπεια δεν συμβιβάζονται. Όπου η ασφάλεια και η ελευθερία αλληλοαποκλείονται. Το δικό μας χρέος είναι να διατηρούμε τη συνειδησή μας οξυμένη ώστε, αν ποτέ κληθούμε – ο μη γένοιτο – σε ανάλογα διλήμματα, να διαθέτουμε τα ηθικά αποθέματα να πράξουμε το ορθό, ακόμη κι αν το κόστος είναι δυσβάσταχτο.

Οφείλουμε σήμερα, δύο αιώνες μετά, να αντισταθούμε στην απλοποίηση, τον κυνισμό και τη λήθη που απειλούν να ισοπεδώσουν τα πάντα. Οι «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι» κατάφεραν να κάνουν τον φόβο τους σκαλοπάτι για τον ουρανό και αυτό είναι το αιώνιο μέτρο με το οποίο θα κριθούμε κι εμείς ως επίγονοι. Η ελευθερία δεν είναι μια κληρονομιά που την απολαμβάνουμε παθητικά και άκοπα, αλλά μια διαρκής, καθημερινή κατάκτηση που απαιτεί την ετοιμότητα για τη δική μας «έξοδο» από κάθε μορφή δουλείας, εσωτερικής ή εξωτερικής, από τα δεσμά του εγωισμού και της αδιαφορίας.

Το Μεσολόγγι δείχνει τον δρόμο της Αρετής και της Τιμής. Είναι ένας δρόμος δύσβατος, αλλά είναι ο μόνος δρόμος που οδηγεί στην ολοκλήρωση του ανθρώπου και στην αληθινή ελευθερία. Ας κρατήσουμε τη φλόγα αναμμένη στις καρδιές μας, ας βαδίσουμε με σταθερά και αποφασιστικά βήματα προς την κατεύθυνση, που εκείνοι χάραξαν με το αίμα τους. Αυτό είναι το ιερό χρέος μας προς το μέλλον και τις γενιές που έρχονται. Το Μεσολόγγι δεν είναι μόνο ιστορία, είναι η ίδια η ψυχή της Ελλάδας, που μας καλεί σε διαρκή εγρήγορση.

Τιμή και δόξα στους Ελεύθερους Πολιορκημένους!

Ζήτω η Ιερή Πόλη του Μεσολογγίου!

Ζήτω η Ελλάδα!